

Justiitsministeerium
info@just.ee

Teie 11.12.2024 nr 8-1/8673-1,
JUM/24-1287/-1K/
Meie 02.01.2025 nr 1.2-3/3165-2

Vangistusseaduse taustakontroll

Lugupeetud minister

Oleme tutvunud justiitsministri määruse eelnõuga, milles täpsustatakse vangistusseaduse taustakontrolli nõudeid, sh andmetöötlust ja muid korraldusküsimusi. Esitame siinjuures omapoolsed märkused.

Rakendusakt on seotud vangistusseaduse muudatustega (eelnõu [474 SE](#)), mis allutab isiku intensiivsele andmetöötlusele, kui ta soovib asuda nt vanglasse või Justiitsministeeriumi vanglate osakonna teenistusse, Sisekaitseakadeemia vanglateenistujate väljaõppesse, on seotud vanglale teenuse osutamisega või soovib minna vanglasse lähedasega kokkusaamisele. Kuna taustakontrollile on allutatud ka isikute lähedased (nt tööle asudes või osutades teenuseid), on riive eraelule suur. Seetõttu on seaduses sätestatud töödeldavad andmekoosseisud suhteliselt raamitult, mis oligi seaduse muudatuse üks eesmärke.

Määruse eelnõu aluseks olev seaduse volitusnorm sätestab, et minister kehtestab taustakontrolli tegemise täpsemad tingimused ja korra, sh taustakontrolli tegemiseks vajaliku piiritletud andmete koosseisu *käesolevas paragrahvis esitatud andmete loetelust* ning ankeedi vormid (VangS § 105⁵ lg 9). Ankeedi vormidelt nähtub, et koguma hakatakse ka isiku allkirja, samas andmete koosseisudest allkirja kui andmestikku ei tulene – vastupidi, volitusnorm võimaldab lähtuda vaid samas paragrahvis sätestatud andmetest. Meile teadaolevalt on Justiitsministeeriumi seisukoht, et omakäelist allkirja ei saa paigutada isiku üldandmete alla ning tuleks kindlasti seaduse tasemel eraldi reguleerida (või lähtuda üldseadustest, nt HMS-ist). Arvestades seaduses esitatud detailseid andmekoosseise, tulnuks sellise andmekorjega sätestada neis ka isiku allkiri, seda enam, et volitusnorm viitab selle seaduse paragrahvile. Eriseaduses reguleerimise poolt räägib ka selle kehtiv ülesehitus, kus muudes menetlustes on see eraldi sätestatud (vt kinnipeetava osas, VangS § 1¹ lg 10). Eraelu riive ei sõltu asjaolust, kas töötlemise järgselt säilitatakse andmed riigi infosüsteemi kuuluvas andmekogus või mitte, andmed säilitatakse igal juhul. Seletuskirjas ei mainita allkirja kujutist kui andmeid kordagi. Kui eeldatakse, et ankeedid esitatakse vaid digitaalselt, tekib küsimus, kas nt kandideerimisel saab vaid sellisel viisil andmete esitamist nõuda. Palume sedagi seletuskirjas selgitada.

Ankeedis on toodud ka kohustus esitada lähedaste andmed, sh märkida ära lähedased, kes on surnud ning tuua nende surma-aasta. Palume seletuskirjas avada, millise andmekoosseisu alla see andmestik seaduses paigutub (vt VangS § 105⁵) ja selgitada nende kogumise vajadust. Seoses mainitud ankeetidega palume ühtlasi seletuskirjas välja tuua, millise andmestiku alla tõlgendatakse andkeedis küsitud sõjaväeline väljaõpe kui seaduses on toodud kaitseväeteenistus, kuid määrus eristab kaitseväeteenistust ja sõjalist väljaõpet.

Lisaks eeltoodule on ankeedil kohustus märkida kriminaal-, väärteo või distsiplinaarkaristused. Esmalt, seaduses on toodud lihtsalt *karistuse* andmed ning distsiplinaarkaristust ei eristata (VangS § 105⁵ lg 1 p 7). Üldjuhul ei käsitleta avaliku teenistuse seaduse järgi seda tavapärases

mõistes karistuseks (vt ATS § 72, § 79 jj), mistõttu võib tekkida tulevikus vaidlusi kogutavate andmete lubatavuse üle. Teiseks, isegi kui seaduses sätestatud *karistuse* andmeid laialt tõlgendada, sätestab määruse eelnõu selgelt „isikule *määratud* karistuste andmed“, „karistusregistri arhiivi andmed“ ja „andmed distsiplinaarkaristuste kohta“ – kõik sõnastused viitavad juba määratud karistustele. Seega tekib küsimus, kas andkeedis saab lisaks küsida andmeid *käimasoleva* kriminaal-, väärteo- ja distsiplinaar*menetluse* kohta ning kas see on kooskõlas seadusega? Lisaks viitab määruse eelnõu seletuskiri kehtivale seadusele (VangS § 114 lg 1 p 1), mille alusel töödeldakse kõiki kriminaalkaristuse andmeid ning *väärtegude puhul kuni kümne aasta* vanuseid andmeid, väärtegude puhul viitab ajalisele piirangule ka määruse eelnõu tekst, samas ankeet ajalist erisust isikult andmeid küsides ette ei näe (vrld määruse eelnõu § 5 lg 1 p 11 ning ankeedi p-d vastavalt lisale 15.1 ja 14.1). Palume andmete kogumist sellisel viisil täiendavalt hinnata ja seletuskirjas avada. Seoses sellega teeme lisaettepaneku, et kui teatud juhtudel tuleb esitada andmed ajavahemike kohta (nt tööalane tegevus või riskiriigid kuni viie aasta kaupa), on otstarbekas seda ehk eraldi rõhutada, tõstes seda eraldi esile või tuues eraldi lauses. See välistab ebavajaliku teabe kogumise, kuna täidetud ankeet kuulub säilitamisele.

Ankeedis soovitakse andmeid ka isiku eluviisi kohta, sh alkoholiga seotud probleemide ja narkootiliste ainete tarvitamise kohta ilma arsti ettekirjutuseta, samuti isiku maksehäirete ja laiemalt tema tutvusringkonna kohta, kui tema tutvusringkond on seotud kuritegevusega. Määruse seletuskirjas neid seaduse andmekategooriatega ei seota. Kui alkoholi ning narkootikumidega seotud andmed võib paigutada sõltuvushäirete alla, siis palume seletuskirjas avada, milliste andmete alla paigutuvad maksehäired või tutvusringkonna kuritegevus (viimane on sisuliselt laiendatud isikute ring võrreldes seadusega).

Kuna seaduse eelnõus täpsustati lisaks eelnevale, et kui kokkusaaja toob kokkusaamisele kaasa ravimeid või meditsiiniseadmeid, on vanglateenistuse ametnikul õigus küsida nende tarvitamise vajadust tõendavat tervishoiuteenuse osutamise käigus koostatud dokumenti, siis palume selgitada, kas ja kuhu kantakse need andmed ja kui kaua neid säilitatakse.

Ühtlasi soovitame oluliste riivete puhul esitada andmekaitsealane mõjuhindang ka kohustava määruse seletuskirjas (nt isiklike aspektide hindamine). Mõjuhindangu eesmärgiks on eelkõige hinnata võimalike ohtude päritolu, laadi, eripära ja tõsidust ning tõendada, et isikuandmete töötlemine on isikuandmete kaitse üldmäärusega kooskõlas. Eelnõu seletuskirjas saab esitada selle kokkuvõtval kujul (üldmäärus, art 35 lg 10). Kokkuvõttev hinnang võimaldab tõsta kehtestatava andmetöötlemise läbipaistvust, suurendades laiemalt ka usaldust avaliku sektori andmetöötlemise vastu.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)
Riina Sikkut
terviseminister

(allkirjastatud digitaalselt)
Signe Riisalo
sotsiaalkaitseminister

Nele Nisu
Nele.Nisu@sm.ee

Susanna Jurs
Susanna.Jurs@sm.ee